

centrum voor
consultatie en
expertise

samen zoeken
nieuw perspectief

NOTITIE: VERKENNING

Veilige Grond

Een onvoorwaardelijk thuis in de **jeugdsector**

Inleiding

Voorkomen dat mensen met ingewikkeld, onverstaaanbaar of probleemgedrag wéér moeten verhuizen. Dat blijkt vaak knap lastig. Want wanneer zorg onder druk staat en zorgverlening – om welke reden dan ook – tegen de grenzen van haar capaciteit aanloopt, is het een veelvoorkomende reactie om deze cliënten over te plaatsen. Waarom is het creëren van een duurzame context voor mensen met complexe problematiek zo ingewikkeld?

In consultaties en in expertisemanagement zoekt CCE naar patronen en inzichten die kunnen helpen bij het bieden van 'Veilige Grond': het voorkomen van onvrijwillig¹ overplaatsen van cliënten. Om meer inzicht te krijgen in wat er nodig is om die Veilige Grond te bieden heeft CCE een verkennend onderzoek gedaan in de eigen consultatiepraktijk.

In deze notitie zijn de observaties uit die sector-overstijgende verkenning in de consultatiepraktijk van CCE specifiek voor de jeugdsector beschreven. We brengen daarmee ervaringen, belemmeringen, ideeën over wat helpt en vraagstukken per sector in kaart. Dat doen we, naast de jeugdsector, in de gehandicaptenzorgsector, ggz en VVT. Overeenkomsten en verschillen tussen de sectoren, alsook verdere kennisvragen, zijn beschreven in Veilige Grond: [de publicatie](#).

Verantwoording

Het verkennend onderzoek naar Veilige Grond in de jeugdsector bestond uit een groepsgesprek met 3 coördinatoren, individuele interviews met 6 consultants en een gesprek met de sectorwerkgroep Jeugd van CCE. gesprekken met coördinatoren en consultants binnen de jeugdsector. Die gesprekken zijn gevoerd in de periode juli – november 2023.

Alle respondenten brachten een eigen casus in waarbij een onvrijwillige overplaatsing speelde of dreigde te spelen. De interviews richtten zich op drie hoofdonderwerpen:

1. Beschrijving van de situaties rond overplaatsingen (wat zien we?)
2. Wat zijn in de consultatiepraktijk dilemma's en belemmeringen ten aanzien van overplaatsingen?
3. Wat helpt bij overplaatsingssituaties en wat is er nodig om meer veilige grond te bieden?

Alle gesprekken zijn opgenomen en de schriftelijke uitwerking is ter accordering voorgelegd aan de respondenten. Deze notitie beschrijft wat deze CCE-medewerkers waarnemen in consultaties, wat belemmerend werkt en wat ondersteunend is, gebaseerd op thematische analyse van deze verhalen op basis van hun expertise. Alle citaten zijn afkomstig van de respondenten.

CCE wordt ingeschakeld in complexe zorgsituaties waar zorgverleners dreigen vast te lopen en de kwaliteit van bestaan van cliënten ernstig onder druk staat. Dat betekent wat CCE observeert in de consultatiepraktijk, niet exemplarisch is zijn voor de jeugdsector in het algemeen. Hetgeen is opgenomen in deze verkenning, is een beschrijving van wat CCE ziet in consultaties waar (een gebrek aan) Veilige Grond speelt, wat daarbij belemmert en wat helpt. De opbrengsten van deze verkenning zijn nadrukkelijk geen gemiddelde schets van situaties in het algemeen in de jeugdsector in Nederland.

¹ Soms is een andere plek beter passend bij een cliënt. Het gaat bij 'Veilige Grond' nadrukkelijk niet om deze gevallen.

Het verhaal van Esther ²

Esther is een meisje van 13 jaar dat thuis opgroeit met haar ouders en jongere broertje. Sinds haar peutertijd vraagt Esther meer veel aandacht dan een gemiddeld kindje. Esther heeft veel energie, die ze niet altijd goed kwijt kan. Dat frustreert haar en ze gedraagt zich soms agressief richting haar ouders, haar broertje en andere kinderen op school. Niemand weet precies waarom. Dit leidt tot spanningen binnen het gezin, wat veel van iedereen vraagt.

Esther heeft speltherapie gevolgd en op de basisschool kreeg ze extra begeleiding. Nu ze in de puberteit komt, neemt het uitdagende gedrag van Esther toe. Dat lijkt versterkt te worden door de thuissituatie. Esthers ouders hebben besloten te gaan scheiden. Het is chaotisch thuis en er is veel ruzie. De mentale gezondheid van Esthers moeder wankelt; ze voelt zich wanhopig in de situatie en drinkt steeds meer. De conflicten tussen Esther en haar ouders nemen toe.

De spanning, onrust en boze, verdrietige emoties neemt Esther mee naar school, waar ze in de tweede klas van het VMBO zit. Ze is geregeld afwezig en school heeft verschillende zorgtrajecten proberen op te starten. Esther komt echter vaak niet opdagen en lijkt niet open te staan voor hulp. Ze wil met rust gelaten worden.

Veilige Grond in de Jeugdsector- wat zien we?

In dit hoofdstuk is samengevat welke factoren volgens de respondenten invloed hebben op het al dan niet kunnen bieden van Veilige Grond in de jeugdsector.

Uithuis- en overplaatsing: voorbeelden

(Dreigende) onvrijwillige overplaatsingen die respondenten tegenkomen binnen de jeugdsector betreffen zowel uithuisplaatsingen (kinderen vertrekken uit de eerste thuissituatie) als overplaatsingen (kinderen die van de ene instelling/woning naar een andere, of van de ene afdeling naar de andere worden geplaatst). Voor veel kinderen is dit vaak een ingrijpende verandering van woonsituatie. Zowel bij uithuisplaatsingen als overplaatsingen is Veilige Grond (een onvoorwaardelijk thuis) in het geding.

Voorbeelden van (dreigende) uithuisplaatsingen waar CCE bij wordt gevraagd zijn:

- Een kind dat in verband met een complexe gezinssituatie uithuisgeplaatst wordt en bij familie gaat wonen, waarna er ruzie ontstaat en het kind alsnog naar een instelling moet verhuizen.
- Een gezin dat de zorg voor het kind thuis financieel niet georganiseerd krijgt, bijvoorbeeld omdat zorgverleners zich terugtrekken – vaak omdat het gedrag van het kind te ingewikkeld bevonden wordt.
- Een jongere met anorexia dat op dringend advies van een arts opgenomen wordt in een kliniek in verband met een te lage BMI, tegen de wil van ouders en meisje in.
- Een jongere met een LVB, waarbij school weigert hem nog langer onderwijs te bieden omdat hij vaak niet komt. Thuis trekt hij zich continu terug op zijn kamer, waar hij gamet en moeder weet niet meer wat ze moet doen.

² Esther is een fictief persoon. Deze illustratieve casus is samengesteld n.a.v. gesprekken met coördinatoren en consulenten van CCE over Veilige Grond in de jeugdsector.

- Een jongere waarvan de ouders niet in staat zijn een veilige thuissituatie te bieden, waarbij het wijkteam CCE vraagt mee te denken over een 'passend woonprofiel', ter onderbouwing van het zoeken naar een andere woonplek.

Voorbeelden van (dreigende) overplaatsingen (binnen of tussen instellingen of kleinschalige woonvormen) waar CCE bij wordt gevraagd zijn:

- Een kind dat vanwege agressief en grensoverschrijdend gedrag niet mag blijven in de kleinschalige woonvorm waar ze verblijft. Ondertussen is er geen andere plek te vinden waar ze wel 'past'.
- Een jongere die in een behandelsetting verblijft, maar waar geen behandelresultaten worden geboekt dat wordt gewijd aan het probleemgedrag.
- Een jongere die herhaaldelijk wegloopt van de instelling waar ze verblijft. De instelling wil geen hulp meer bieden als ze zich niet aan de regels houdt.
- Een kind met een laag cognitief en emotioneel niveau, waarvan de woning waar zij woont geen passende zorg kan bieden.
- Een jongere in een open instelling die drugs gebruikt, agressie vertoont en eigenlijk weer thuis wil wonen, maar waarvan zorgverleners denken dat een gesloten setting toch het beste is voor zijn ontwikkeling.

Herhaling van zetten

Uithuisplaatsing en overplaatsing leidt (te) vaak tot een herhaling van zetten: een kind wordt steeds weer overgeplaatst, omdat het nergens 'lukt'. Daardoor ervaren ouders en zorgverleners veel onmacht. Tegelijkertijd kan uithuisplaatsing en (keer op keer) overgeplaatst worden, bij het kind leiden tot het gevoel: 'ik ben een complex geval, het ligt aan mij'.

Respondenten beschrijven dat ze zien dat kinderen zich daar vervolgens 'naar gaan gedragen'. Zo neemt het probleemgedrag toe of versterkt het, waardoor de zorgverlener(s) en familie verder handelingsverlegen raken en de situatie escaleert en het kind kan niet blijven.

Het gedrag is in dit soort gevallen een contra-indicatie geworden voor verblijf; kinderen worden afgewezen voor het gedrag dat ze vertonen en waar ze juist hulp bij nodig hebben. Op een volgende plek moet een kind weer opnieuw wennen aan nieuwe mensen, nadat hij/zij/hen al op verschillende momenten afwijzing heeft ervaren. Een kind kan hierdoor het idee krijgen dat 'het toch niet op te lossen is'.

“Het gedrag van jongere kun je ook zien als gezond gedrag in reactie op een ongezonde situatie.”

Wonen wordt een voorwaardelijk³ voor kinderen; ze lopen het risico te worden uitgestoten, 'weer' weg te moeten en gedragen zich hier ook naar.

Vicieuze cirkel

Volgens de respondenten komt het regelmatig voor dat op de nieuwe plek de vicieuze cirkel van voren af aan begint. Wat volgens hen bij kinderen dan beklijft is het gevoel: 'er valt blijkbaar niet te werken met mij' en 'ik ben niets waard'. Deze dynamiek en vicieuze cirkel lijkt zichzelf in stand te houden.

“Als je als jongere steeds wordt overgeplaatst leidt dat tot een gevoel: ik ben een complex geval, het ligt aan mij, er valt blijkbaar niet te werken met mij. En dan ga je je daar ook naar gedragen.”

Pedagogische visie en -klimaat

Kinderen die uithuisgeplaatst zijn, kunnen onder meer terecht komen in jeugdzorginstellingen of kleinschalige woonvormen. Ook hier komen overplaatsingen, naar andere afdelingen of instellingen, regelmatig voor.

³ Dit principe van 'voorwaardelijkheid' komt terug in de hierna beschreven factoren.

Respondenten geven aan dat ze dit met name zien bij instellingen, met een 'streng' klimaat met veel regels en structuur. Je verdient als het ware je woonplek door je aan die regels te houden. Bij goed gedrag krijgen kinderen meer vrijheden. Voor sommige kinderen is dat helpend, maar voor anderen heeft het een negatieve uitwerking.

Wanneer kinderen binnen een woning met een dergelijke pedagogische visie de regels niet naleven, of de groepsleiding 'testen' om te onderzoeken of ze mogen blijven, kan de situatie escaleren. Het probleemgedrag neemt in die gevallen toe, waarna er strengere voorwaarden of eisen worden gesteld aan het kind omdat hij/zij/hen anders niet kan blijven.

Die voorwaarden of eisen kunnen leiden tot een gevoel van afwijzing bij een kind, verdere escalatie van de problematiek en (dreiging tot) overplaatsing als gevolg van dat groepsleiders in deze situaties kunnen ervaren dat een kind niet goed binnen de groep past. De (impliciete) boodschap die kinderen mee krijgen in zulke gevallen is 'je gedraagt je niet en hoort hier dus niet'. Dit terwijl zij wel hulp nodig hebben en op zoek zijn naar 'fijn dat je er bent, wat heb je nodig?'.
"Vrijheden verdienen is een vorm van beheersing. Je probeert kinderen in een systeem te vangen."

Angst voor fouten

Werken met kinderen en jongeren die in een lastige en soms onveilige (thuis)situatie zitten, vraagt veel van zorgverleners, zo blijkt uit de interviews. Vooral als zij (mede)beslissen over uithuisplaatsing of overplaatsing. Deze verantwoordelijkheid weegt zwaar; 'waar doen ik goed aan?'

Omdat het om kinderen gaat en hun veiligheid, staat er altijd veel op het spel. Als het misgaat in de (jeugd)zorg bij of rondom een kind, komt het voor dat zorgverleners onder vuur komen te liggen.

In sommige gevallen is de blaam zo groot, dat deze professionals hun baan verliezen. De angst hiervoor, dat het mis kan gaan en dat je daarvoor verantwoordelijk bent of (in het maatschappelijk debat) verantwoordelijk voor wordt gehouden, is paradoxaal genoeg een complicerende factor bij het bieden van Veilige Grond. Het kan er namelijk toe leiden dat zorgverleners met angst als raadgever hun beroep gaan uitoefenen en nadruk leggen op risicomijding en beheersing. Dat kan zich vertalen in het overnemen van controle van ouders – wat effect heeft op de relatie –, met als uiterste gevolg dat een kind uit huis wordt geplaatst.

"Je wilt zo graag grip krijgen en mensen helpen, met je hulpverlenershart. Dat geeft per definitie machteloosheid, want je kunt het niet oplossen. Het vraagt heel veel van hulpverleners om die behoefte aan beheersing los te laten, juist vanwege dat grote hulpverlenershart."

Behandelresultaten

Ook kan de gevoelde druk om binnen een vastgestelde tijd behandelresultaten te boeken, kan bijdragen aan de neiging tot meer beheersing onder zorgverleners. Op het moment dat er geen voortgang in behandelresultaten wordt geboekt, zien respondenten dat zorgverleners dat interpreteren als dat de plek niet de juiste plek is. Ook in deze situaties kan sprake zijn van een dynamiek die zichzelf in stand houdt.

"De begeleiding was erg gericht op beheersing. Als het meisje wegliep kon ze daar niet blijven volgens het team. En weglopen, dat deed ze steeds, dus is ze eruit gezet."

Veiligheid van anderen

Voor jongeren die in groepsverband wonen kan ook de veiligheid van andere jongeren op de groep een bepalende factor zijn in de beslissing om over te gaan tot overplaatsing. Bijvoorbeeld bij agressief of gewelddadig gedrag.

Esther - vervolg

De school van Esther worstelt met de situatie. Ze willen graag onderwijs bieden en doen hun best een passende plek voor haar te creëren. Maar Esther is voor haar docenten lastig te bereiken en de gemaakte plannen kunnen nooit uitgevoerd worden. School geeft aan dat als Esther niet op komt dagen voor de zorggesprekken en de lessen, zij niet op school kan blijven. Thuis nemen de problemen ook toe; ruzies escaleren en Esther is een paar keer 's nachts weggelopen en niet thuisgekomen. Inmiddels zijn er verschillende zorgverleners betrokken; vanuit de gemeente, de kinder- en jeugdpsychiatrie en Veilig Thuis.

Zij zien dat de situatie op springen staat. Esthers vader woont niet meer thuis, moeder voelt zich wanhopig en met het jongere broertje van Esther gaat het ook niet goed. Omdat de situatie uit de hand dreigt te lopen, wordt besloten dat Esther tijdelijk bij een oom en tante gaat wonen. Esther blijft enkele weken bij haar oom en tante. Hoewel dit in het begin aardig goed verloopt, blijft Esther erg boos. Haar oom en tante kunnen steeds moeilijker met die boosheid omgaan. Naar school gaat Esther niet meer.

Zorgverleners maken de inschatting dat Esther niet bij haar oom en tante kan blijven, en dat terug naar huis gaan op dit moment onverstandig is. Esther wordt daarom overgeplaatst naar een jeugdzorgplek waar ze behandeling kan krijgen voor betere emotieregulatie.

Wat belemmert Veilige Grond?

In dit hoofdstuk is samengevat welke factoren volgens de respondenten belemmerend werken bij het kunnen bieden van Veilige Grond in de jeugdsector.

Spanning ouders en zorgverleners

In de meeste gevallen willen ouders het liefst dat hun kind thuis opgroeit. Wanneer zorgverleners daar anders over denken, zien respondenten dat dit kan leiden tot spanning op de relatie tussen ouders en zorgverleners. De relatie kan dan zo onder druk komen te staan dat partijen geen openheid meer voelen om te zoeken naar passende oplossingen, waardoor overplaatsing de enige mogelijkheid lijkt.

Loyaliteitsconflicten

Een zo goed mogelijke relatie tussen zorgverleners en ouders is een belangrijke factor in het geheel van de context rond een kind.

In situaties waarbij zorgverleners betrokken zijn en de relatie tussen ouders en zorgverleners suboptimaal is, kunnen loyaliteitsconflicten bij kinderen ontstaan. Kinderen weten dan niet altijd meer naar wie ze moeten luisteren: ouders of zorgverleners? Of: 'waar hoor ik thuis?'. Deze gevoelens en onzekerheden kunnen leiden tot een verstoorde hechting. Dat zorgt voor druk op de thuis- en de zorgsituatie waardoor Veilige Grond in de knel komt.

Versnippering van zorg

De jeugdsector in Nederland bestaat uit verschillende sectoren, zoals onderwijs, jeugdhulp, jeugd-ggz en jeugdbescherming. Deze onderdelen werken niet altijd goed samen en er zijn wetmatige en financiële schotten, wat kan leiden tot versnippering van zorg en regie.

Omdat jeugdzorg op provinciaal/gemeentelijk niveau geregeld wordt, observeren respondenten tevens veel regionale verschillen; in visie, financieringsstromen, organisatie, etc. Dat maakt samenwerken ingewikkeld of wordt dit soms zelfs juridisch beperkt. Dit kan er volgens de respondenten toe leiden dat een kind in een 'ping-pong-setting' terecht komt en tussen verschillende onderdelen van de jeugdzorg blijft verplaatsen.

Verschillende visies

De sectoren binnen jeugd hebben regelmatig ook verschillende visies op wat er nodig is. Zo is de jeugd-ggz bijvoorbeeld meer gericht op tijdelijke behandeling en verblijf en minder op onvoorwaardelijk wonen. Daarnaast werkt Jeugdzorg meer met een pedagogisch onderlegde visie, waar de focus ligt op gedrag.

“Je ziet dat men zich in jeugdzorg vaak richt op één soort problematiek. Als er dan ook nog andere dingen blijken te spelen, past het niet en moet iemand worden overgeplaatst, residentieel of in begeleiding of behandeling - wat ook niet helpt.”

Het niet (goed) samenwerken tussen verschillende partijen met verschillende visies in de sector, kan er ook toe leiden dat de zorg niet op de gewenste plek te organiseren valt. Zo beschrijft een respondent dat bijvoorbeeld 'psychiatrie het met name een gedragsprobleem vindt, de orthopedagogische centra psychiatrisch en de dagbesteding aangeeft dat ze het niet aankunnen.'. Zo komt het voor dat ouders zorg graag thuis willen organiseren, maar de zorg niet geregeld krijgen, waardoor een kind alsnog elders moet wonen en Veilige Grond in het geding komt.

Tijdelijk verblijf

Wanneer kinderen uit huis geplaatst worden komen zij in de consultatiepraktijk volgens respondenten regelmatig niet op een plek terecht waar het de bedoeling is dat zij langdurig blijven.

Soms betreft het een crisisplaatsing, een korte behandelplek of een kortdurende uithuisplaatsing, met als doel zo snel mogelijk naar huis terug te keren.

Soms gaat het om een geplande overplaatsing, omdat kinderen vanwege hun leeftijd doorstromen, bijvoorbeeld van leeftijdsgroepen 10-12 jaar, naar 12-14 jaar, naar 14-16 jaar, naar 16-18 jaar en dan naar begeleid wonen. In die zin zit overplaatsen zit 'ingebakken in de keten'. Respondenten beschrijven dat op deze momenten de leeftijd regelmatig leidend is, in plaats van de behoeften van het kind.

“Het systeem in de jeugdzorg is zo ingericht dat alles tijdelijk is, met veel voorwaardelijkheid en veel veranderingen. Maar sommige mensen hebben iets anders nodig, meer tijd en onvoorwaardelijkheid, om vooruit te kunnen komen..”

Overbelaste teams

De jeugdsector heeft de laatste jaren steeds meer te maken met overbelaste teams, zij blijkt uit bijna alle interviews. Zorgverleners krijgen geregeld te maken met ingewikkelde situaties en ernstig probleemgedrag van kinderen.

“Hulpverleners hebben de tijd niet meer om goed contact te maken met de jongere, een goede analyse te maken om vervolgens vanuit verschillende hoeken, zelf de benodigde interventies of hulp in te zetten.”

Als zorgverleners handelingsverlegen raken kan dat leiden tot een eigen gevoel van onveiligheid, angst en gevoelens van onmacht. Zorgverleners hebben het dan nodig om terug te kunnen vallen op hun team. Maar juist dit staat erg onder druk door de personeelskrapte, aldus de respondenten. Teams die krap zitten in hun formatie voelen zich als gevolg hiervan vaak minder opgewassen tegen bijvoorbeeld aanhoudende agressie. Een agressie-incident kan dan net de druppel zijn die de spreekwoordelijke emmer doet overlopen, waarbij men besluit dat 'dit kind niet kan blijven'.

“Er zijn veel wisselingen van personeel, je hebt geluk als je een jeugdbeschermer treft die er al een paar jaar is.”

Minder draagkracht

Daarnaast zien respondenten de laatste jaren tevens toename in wisselingen binnen teams, waardoor er minder draagkracht is.

De basis staat onder druk. Teams kunnen soms niet veel meer 'brandjes blussen', laat staan dat ze tijd of ruimte hebben om een nieuwe methodiek uit te proberen of een nieuwe pedagogische visie in te voeren. In de verkenning wordt komt naar voren dat in dit soort situaties een parallel proces kan ontstaan: het team ervaart druk en gebrek aan veiligheid, waardoor zorgverleners minder lang blijven en de samenstelling veel wisselt. De rest van het team kan hierdoor minder goed de juiste zorg en vaste gezichten bieden die de kinderen zo hard nodig hebben. Daardoor kan problematisch gedrag dan toenemen wat uiteindelijk kan leiden tot: 'dit kind past hier niet' of 'we kunnen het niet meer aan'.

“Er is weinig tijd voor het invoeren van methodieken zoals Triple-C, die kunnen zorgen voor meer Veilige Grond. Er is zoveel crises op de woningen, steeds weer wat anders, veel hectiek, elke dag gedoe. Kun je dan zo'n methodiek implementeren als je aan het overleven bent?

Esther - vervolg

Esther woont nu enkele maanden bij de jeugdzorginstelling. Het bouwen van een relatie tussen Esther en de zorgverleners gaat moeizaam, omdat Esther niet open staat voor behandeling. Esther weet op veel van de vragen die haar gesteld worden geen antwoord, zoals of contact wil met haar ouders. Ze weet wel dat ze zich continu boos voelt en niet in de instelling wil zijn. Ze heeft twee keer een poging gedaan om weg te lopen door bij vrienden te logeren. Als zorgverleners haar terug halen, reageert Esther haar frustraties af op andere jongeren die in de instelling verblijven.

De zorgverleners rond Esther vragen zich af of het op deze manier wel zin heeft dat Esther hier verblijft. En omdat een verblijf gericht is op behandelen, kan ze eigenlijk niet blijven als ze dat weigert. Het team heeft Esther dat ook verteld. Andere geven aan jongeren last van haar gedrag te hebben en de spanning staat hun progressie soms in de weg. Ondertussen wil Esthers moeder wil liever dat Esther weer thuis komt wonen, nu ze ziet dat Esther zich zo ongelukkig voelt. Veilig Thuis twijfelt of dit wel een goed idee is, omdat zowel Esther als haar moeder mentaal niet stabiel zijn. Wat Esther zelf het liefste wil, daar heeft niemand eigenlijk echt goed zicht op. Esther sluit zich af voor contact en wil het liefst met rust gelaten worden.

De instelling en de zorgverleners willen zich inzetten zodat Esther kan blijven, omdat ze denken dat Esther van de alternatieven ook niet beter wordt.

Wat helpt bij Veilige Grond?

In dit hoofdstuk is samengevat welke denkrichtingen volgens de respondenten helpend (kunnen) zijn bij het kunnen bieden van Veilige Grond in de jeugdsector.

Vraag achter de vraag

Bij beslissingen over een woonplek en om te zorgen dat deze duurzaam is, is het volgens de respondenten van cruciaal belang goed zicht te hebben op het verhaal van het kind zelf is en diens behoefte. Wat is de vraag achter de vraag waarom een kind moet verhuizen? Voorbeelden van vragen, behoeften of factoren die volgens respondenten onder een (dreigende) overplaatsing zitten, zijn weinig controle ervaren, geen eigen verantwoordelijkheid krijgen of je niet gezien voelen. Dat kan gelden voor zowel kinderen als ouders.

Dit soort gevoelens (vragen, behoeften of factoren) kunnen leiden tot weerstand. Die weerstand kan tot gevolg hebben dat zorgverleners geneigd zijn zorg (nog) meer over te nemen.

Zo bestaat het risico op een machtsstrijd waarin het thuis kunnen blijven wonen op het spel staat, terwijl dit altijd de primaire inzet is. Dat risico kun je dus beperken door oog te hebben voor alle behoeften in het gezin die onder druk komen te staan in het proces.

“Maar niemand heeft haar gevraagd: wat heeft u nodig om het wel vol te kunnen houden? Hoe is het met u? Heeft u een netwerk dat kan helpen?”

Goede relatie = betere ondersteuning

Om samen verder te komen is het nodig om zicht te hebben op dit soort patronen. Daarin zijn het hebben van een goede relatie, verbinding en nabijheid van zorgverleners essentieel. Vanuit vertrouwen kun je als zorgverlener een beter zicht krijgen op wat ouders zelf kunnen, thuis, en welke ondersteuning zij hierbij nodig hebben.

Door ook oog te hebben voor wat de andere kinderen in het gezin nodig hebben en wat het netwerk van ouders daarin kan bieden, kan uithuisplaatsingen worden voorkomen en Veilige Grond worden geboden.

“We moeten meer naar de voorkant kijken: hulp aan het gezin.”

Systemisch kijken

Wanneer de onderlinge verhoudingen onder druk staan kan het helpen om systemisch te kijken, te onderzoeken welke dynamieken er spelen en erkenning te geven aan een ieders perspectief. Dit helpt om de dialoog tussen alle betrokkenen op gang te houden.

Integrale benadering

Integraal werken met gezinnen waarbij in samenhang gewerkt wordt aan overige aanwezige problemen, zoals bijvoorbeeld schulden, kan ook ondersteunend zijn in het voorkomen van uithuisplaatsing. Dit wordt ook wel een 1 gezin 1 plan systeem genoemd.

Om dit te kunnen doen helpt het om met een brede blik en zonder schotten een team samen te stellen, waarbinnen relevante disciplines zoals psychiatrie, orthopedagogiek, schuld-hulpverlening, verslavingszorg en onderwijs met elkaar verbonden worden. Zo kun je mogelijk samen uithuisplaatsing van een kind of kinderen voorkomen.

Zorg naar het gezin

Het helpt als de zorg zoveel mogelijk naar het gezin toe komt, zodat het kind zich niet steeds hoeft te verplaatsen van plek naar plek, van behandeling naar behandeling. Volgens de respondenten speelt school hierin een cruciale rol; school kan een hoop houvast bieden aan kinderen. Als het lukt om kinderen op school te houden en te kijken naar wat er daar georganiseerd kan worden, werkt dat preventief voor het ontstaan van latere problemen.

“Breng de kennis naar de client toe, in plaats van de cliënt overplaatsen in de hoop dat een ander het wel weet.”

Behoeften van teams

Volgens de respondenten zijn erkenning, coaching en ondersteuning voor teams die zorgen voor kinderen die niet meer thuis wonen belangrijke factoren in het kunnen bieden van Veilige Grond, vooral als zij onder druk staan in verband met probleemgedrag.

Waar liggen hun behoeftes? Voelen zij erkenning in de problemen waar ze tegen aanlopen? Coaching, training en scholing kunnen helpend zijn in het samen creëren van een omgeving waarin ruimte is om die behoeftes goed uit te spreken en daarop te sturen.

Veerkrachtige teams

Veerkrachtige teams die zich gewaardeerd voelen en met plezier hun werk doen, worden beter in staat gesteld een veilig pedagogisch klimaat te bieden voor kinderen, aldus de respondenten; deze teams kunnen beter voorzien in behoeftes van kinderen. Dit is helpend in het bieden van Veilige Grond. Echter, gezien de hoge werkdruk in de sector en het personeelstekort is aandacht voor teams niet altijd eenvoudig te organiseren. Want hoe bied je voldoende aandacht aan teams? Het kan helpen als onderlinge dynamieken zichtbaar worden en als er aandacht is voor veiligheid in teams. Hierbij is ook betrokkenheid van het management in organisaties nodig.

‘We zijn blij dat je er bent’

Kinderen willen zich thuis voelen – zo blijkt structureel uit de observaties van respondenten; dat gaat een stap verder dan tolereren of accepteren. Om veilig op te groeien, je goed te kunnen ontwikkelen en echt te kunnen ‘zijn’ wie je bent – of dat te ontdekken, heb je een plek nodig waar je onvoorwaardelijk welkom bent en gevierd wordt – waar je hebt gevoel krijgt ‘we zijn blij dat je er bent’. Respondenten observeren echter dat dit vanzelfsprekend voor alle kinderen in de jeugdsector. Dat komt mede door complexe situaties thuis of op de groep, waarna bijvoorbeeld eerder beschreven vicieuze cirkels ontstaan. Actie-reactie gedrag leidt dan tot probleemgedrag en uitstoting. Het is belangrijk oog te hebben voor deze dynamieken.

“Als het meisje nu wegloopt en terugkomt krijgt ze een kop thee en zeggen ze wat fijn dat je er weer bent. In plaats van wat heb je gedaan, wat stom van je.”

Zorgverleners die uitstralen: 'ik laat jou niet los, je mag hier zijn wat er ook gebeurt', kunnen in staat zijn zo'n vicieuze cirkel te doorbreken en Veilige Grond te bieden aan een kind. Dit is volgens de respondenten niet makkelijk en vraagt veel van zorgverleners, ouders, teams en organisaties. Het vraagt ook om moeilijke situaties te het verdragen als het even niet goed gaat. Daar hoort ook een cultuur bij waarin fouten maken mag, zowel voor kinderen als ouders en zorgverleners.

“Ga niet uit van ‘straffen’ en ‘vrijheden verdienen’, maar van ‘verder gaan waar je gebleven bent’, omdat fouten maken mag, want daarvoor ben je een mens of kind.”

Emotionele ontwikkelingsleeftijd

Respondenten geven aan dat in CCE-consultaties blijkt dat de emotionele ontwikkelingsleeftijd van kinderen niet altijd goed in beeld is. Dat kan ertoe leiden dat er gedrag wordt verwacht van een kind, dat eigenlijk niet passend is bij diens emotionele leeftijd. Dit kan tot escalaties leiden. Om kinderen Veilige Grond te bieden kan het helpend zijn om inzicht te hebben in en aan te sluiten bij de emotionele ontwikkeling van jongeren.

Frisse blik

Een frisse blik in het proces kan betrokkenen aanmoedigen op zoek te gaan naar de oorzaak van de problematiek in plaats van te reageren op het gedrag. Door gezamenlijk te onderzoeken wat de reden van het gedrag is kan de vraag naar overplaatsing of uithuisplaatsing uiteindelijk naar de achtergrond raken. Hierin kan een CCE-consultatie voorzien.

Verdragen

Verdragen help; extra tijd nemen is vaak behulpzaam ter voorkoming van een overhaaste overplaatsing, zo blijkt uit de casusvoorbeelden in de verkenning. Een out-of-the-box en meer duurzame oplossing om Veilige Grond te vinden vergt namelijk vaak meer denktijd.

CCE consultatie

Daarin geven respondenten ook aan dat CCE in de consultaties ondersteunend kan zijn in het bieden van Veilige Grond. Een consultatie kan naast door verdragen, ook door een frisse blik of specifieke expertise toe te voegen, een nieuw perspectief bieden.

Het helpt ook als er, bijvoorbeeld in een consultatie, goed wordt afgestemd met alle betrokkenen, waaronder met de (boven)regionale expertisecentra over de inzet van (specialistische) hulp aan jongeren met ernstig probleemgedrag.

Veel van wat hierboven als nodig en helpend wordt aangegeven, komt aan de orde in consultaties.

Vragen

Deze verkenning is opgesteld op basis van wat respondenten beschrijven te zien consultaties waar (een gebrek aan) Veilige Grond speelt, wat daarbij belemmert en wat helpt. Daarmee hebben we een beeld geschetst van Veilige Grond in de jeugdsector vanuit het CCE- perspectief. Wat CCE betreft, wordt de vraag naar hoe we als zorgsysteem Veilige Grond kunnen bieden, ook wetenschappelijk gesteld, waarbij het perspectief van belangrijke stakeholders wordt toegevoegd aan dat van CCE, zodat een volledig(er) beeld ontstaat.

In deze verkenning zijn vragen naar boven gekomen die we graag verder willen onderzoeken, samen met het werkveld.

- Waar lopen jongeren en ouders zelf tegen aan bij situaties waar een uithuis- of overplaatsing dreigt?
- Wat hebben jongeren en ouders nodig om Veilige Grond te creëren?
- Hoe kan Veilige Grond geboden worden in thuissituaties en wat kan de rol van CCE zijn?
- Waar lopen zorgverleners in de jeugdsector tegenaan bij situaties waar een overplaatsing dreigt?
- Wat hebben zorgverleners en zorgorganisaties nodig om meer Veilige Grond te bieden?
- Wat kan de jeugdsector leren van andere sectoren zoals de gehandicaptenzorg om meer Veilige Grond te bieden en wat kan de jeugdsector op haar beurt brengen in andere sectoren?
- Hoe kunnen we zicht krijgen op wat werkt, wat zijn goede voorbeelden en wat kunnen we daarvan leren? Denk aan meeleeftgezinnen, maatjesprojecten en dergelijke.
- In hoeverre spelen gevoelens van verantwoordelijkheid en veiligheid bij het nemen van beslissingen rondom uithuisplaatsingen of overplaatsingen? Wat kunnen en willen we als maatschappij verdragen? Wat hindert of motiveert mensen hierin?
- Wordt er vanuit het idee van onvoorwaardelijkheid wel eens gekozen voor opschalen naar een zwaardere setting, omdat zorgverleners zich daar meer in staat voelen de zorg te bieden en het kind daar gemakkelijker kan blijven, en wat zegt dit over Veilige Grond?
- Wat levert Veilige Grond op voor de kwaliteit van leven van jongeren?
- Wat gebeurt er in situaties waar CCE bij betrokken is geweest en weer uit is gestapt, wat kunnen we daarvan leren? Is het behulpzaam als er meer/langer follow up wordt gedaan na een CCE consultatie, hoe trajecten verder zijn gelopen, levert dat meer inzichten op voor Veilige Grond?

Esther – slot

We hopen met deze verkenning meer zicht te krijgen op de mogelijkheden om kinderen zoals Esther een onvoorwaardelijke plek te bieden waar zij kunnen blijven en zichzelf mogen zijn.